

Man vill kanske anse allt detta tal mot Gymnasierna för onödigt nu, då läroverksfrågan är kanske åter för ett sekel afgjord. Vi kunde svara dertill: är Gymnasii-inrättningen sämre än skolan, så kan endast makligheten hindra dess förkastande. Tolf Gymnasiilärare i Borgå stift skulle fördelade på fyra skolor blifva ett tillräckligt antal; i Åbo stift skulle tre nya lärarebefattningar blifva af nöden; ingen läroanstalt kan vara till för Domkapitlets skuld. Men vi hysa inga så sangviniska förhoppningar. Vi endast bemöda oss att bringa läroverkens brist till tals, just då deras förbättring skall verkställas, på det att denna må blifva så ingripande som möjligt. Hvad organiserande stadganden icke kunna uträtta, det kan lärares nit och lärjungars varma känsla för det rätta i någon mon afhjelpa. Men ingendera finnes, der egenkär förblindelse angående det närvarande verkar en syndig säkerketssömn.

10

152 FÖRDERFVET.

Saima n:o 43, 44, 45, 47, 48, 51 och 52 24. och 31. X, 7., 21. och 28. XI, 19. och 24. XII 1844

20

I.

»Gif mitt lif något värde, visa mig ett mål för hvilket jag kan lefva, lida och strida, och jag vill kasta bort mig sjelf, mina känslor, mina passioner! Gif mig detta mål – – men du kan icke gifva, hvad du sjelf icke eger.»

Så stormade mot mig en yngling, ett par år yngre än jag sjelf, i det han med häftiga steg mätte det trånga utrymmet i min kammare och likväl för hvarje gång, han närmade sig soffan, på hvilken jag hade lutat mig ned, sakta lade handen på min blodiga arm; ty äfven i det mest upprörda tillstånd förnekade sig icke hans goda hjerta.

30

Han var student såsom jag, men vid dessa aderton år, då lifvet brusar så fullt genom hvarje åder, då hvarje plats i verlden synes för trång för det verksamhetsbegär, hvaraf hjertat sväller, och då likväl endast utomordentliga tillfällen mana fram någon annan verksamhet än drömmarnes. Ett äfventyr af ungdomens vanliga hade bragt oss i den belägenhet, hvars art jag i korthet vill förtälja.

Frans, så hette studenten, var en af dessa lifliga själar, i hvilka finnes poësi nog för att djupt känna det, som knappt flygtigt berörer deras stockprosaiska likar. Han hade vid femton år varit lycklig af varm genkärlek, berusat sig i tusende drömmar och ett halft dussin förstulna kyssar, lidit svartsjukans qual och njutit triumfens sötma i turerna af kadriljen »fria valet» – den tidens kotiljong; men han hade redan vid sjutton år spelat en öfvergifven älskares bedröfliga rol, och nu i sitt adertonde stått fadder åt den fordna älskarinnans förstfödda son, hvars andra namn var Frans, – ty det första bar han efter söta far.

40

Vid dessa vexlande öden var det knappt troligt, att hans sorg skulle räcka till verldenes ända. Troget bar han dock den trolösas lock på det ungdomsvarma bröstet; ty honom var hon icke trolös, endast tvungen, förledd, olycklig. Hans öfvertygelse om hennes oskuld stod fast. Men aderton år fordra annat än en sådan öfvertygelse.

50

Denna hade eljest kunnat förblifva orubblig till tingens yttersta dag, då väl om icke förr den grund, på hvilken den hvilade, blifvit uppenbar – om det nemligen händer, att hvarje människobröst då är genomskinnligt som det bästa Böhmska glas. Men dertill hade såsom sagdt fordrats mera af förfluten tid än aderton år. Dessutom inträffade just

nu, att Frans fått sin bostad uti en af de sekler gamla bygnaderna vid lilla kyrkogatan. Sällan tittade han ut ur sin trånga kammare öfver de af grått papper gjorda, med en genomskuren lyra ornerade halfgardinerna. Då hände sig stundom, att han i våningen nedanom hans egen i huset på andra sidan gatan såg en retande skön qvinnobildning, ja någon gång såg de stora mörka, af en regelrätt penselbåga öfverskuggade ögonen sända några eldblixtar upp mot hans fönster. Sådane blixtar slå ned i ett öfvergifvet hjerta såsom i ett krutfat, och om det ifrågavarande icke sprängdes vid första beröring, så kom sådant

10 hvarken af brist på eld eller antändbara ämnen, utan af samma hjertas goda lekamliga konstitution, hvilken icke vid aderton år kunde vara bättre beskaffad.

Då nu en student har fullkomligen fritt val mellan att läsa Cicero de Oratore eller ock att låta bli dermed och vara kär, så är det föga underligt, att han ofta helst väljer det sednare. Ty på samma gång kunna dessa affärer endast då ordentligen skötas, när kärleken är af den prosaiska arten och förenad med giftastankar. Så långt i lifvets prosa hade Frans icke hunnit. Våren var desutom inne, och med dess sol upptina äfven hjertan, hvilka pulserat ett par tiotal år längre än

20 hans. Nu sände väl solen icke några strålar in genom hans mot norden vända fönster, men de träffade dock den unga flickans midtemot belägna och då vanligen äfven hennes egen smärta figur, der hon satt vid sömnen eller bågen. Återspeglade från ett sådant föremål var deras verkan desto starkare; det erfor Frans med hvarje dag.

Jag kunde här med den försäkran, att denna kärlek genomlopp de vanliga stadierna, försätta berättelsen till den katastrof, med beskrifningen af hvars dyningar i Frans sinne densamma börjat. Men hvarje älskvärd läsarinna vet, att kärleken alltid är ovanlig, att ingen älskat så, som t. ex. hennes eget öma hjerta, och att just detta nya och ovanliga

30 utgör den egentliga kryddan i all verdens romanlitteratur. Nå väl! Det ovanliga inträffade här, att blickkorrespondensen snart icke mera tillfredsstälde. Lyckligtvis skred våren hastigt fram, och då den i vår nord så glädjande tidpunkt inträffat, att fönstren kunde öppnas, så hade Frans det bästa tillfälle i verlden att uti smältande flöjttoner öfversända sin varma känslas uttryck. Han njöt då också, när den sjunkande solen tillät en dallrande skymning lägga sig öfver staden, af ett återsvar uti enskilda guitarrakkorder. Aftonkylan var honom dervid blott en eldande Hesperidisk fläkt, ty han kunde väl förstå, att den på andra sidan om gatan var densamma, och att likväl något måste

40 funnits, som gjorde, att hon icke fann sig af den oroad. Och detta hade knappt varat en vecka, förrän till guitarrljuden kom en sång, först rädd och darrande, men småningom klingande med full ton och med ett för toner känsligt sinnes alla behag. När sedan hennes fönster varsamt tillslöts, glömde han icke att luta sig ut genom sitt eget, för att försäkra henne, att sången icke saknade en tjust åhörare, och då ljuset tändes, ty det brann alltid sent in på nätterna, kunde han ännu, förrän gardinerna fälldes, få kasta en forskande blick in i hennes kammare, der allt var så intagande ordnad, som det endast kan vara i fristaden för en ung oskyldig tärnas drömmar.

50

(n:o 44)

II.

Ett sådant paradiskt lif hade väl bort vara lycka nog; men när är en jordisk glädje i nästa stund, hvad den var i den föregående, och när är isynnerhet kärlekens lycka nog för den älskande? Skulle hvad ynglingens härom anar, drömmar och begär, äfven i verkligheten ega samma

rikedom af tillfredsställelse, så skulle den unga tärnan evinnerligen blifva blott ett föremål för kärleksdruckna blickar, på sin höjd hennes minsta fingerspets komma att rodna af tusende brännande kyssar. Men då hvarje menskligt sträfvande, hunnet till det medvetna målet, ännu finner ett annat, det åter för det sanna och verkliga ansedda, ligga långt bortom det förra, huru skulle då kärleken, en dröm i lifvets dröm, finna något annat varaktigt mål än detta, sin upplösning, förgängelsen, döden?

Dock denna bitterhet är ännu långt borta från de båda älskande. Sommaren hade tågat in, och studenterna ut ur det gamla Åbo. Men Frans, som der qvarhölls af andra band än studiernas, reste icke. Hans vindskammare vid den trånga gatan var väl ett qualmigt paradiset, men hade för honom mera behag än det gamla i Asiens höglandsdalar. Ty ett uppfriskande regn af nya tilldragelser hade gifvit dess blomstergård, hvilken han egentligen bar under sin venstra vestficka, förnyad doft och färgglans.

De varma sommarqvällarna hade nemligen lockat den unga flickan utom hemmets väggar, något som Frans eljest sällan kunnat upptäcka. Första gången han såg henne trippa ned utför husets trappa, klädd i den näpna ljuströda sidenhatten med det hvita floret, och med en lätt shavl på armen, hindrade honom den häpna förtjusningen att fatta ett raskt beslut; knappt nog bemannade han sig till en helsning, då hon kastade en blick upp mot himmeln, troligen för att pröfva dess väderleklöften. Men när han följande aftonen vid sitt fönster troget väntade på samma uppenbarelse, såg han henne der midtemot öppna sina för den svalkande qvälluften och göra detta redan kostymerad i samma näpna hatt. En blyxt af det djerfvaste mod sköt då ned i hans mannahjerta, och i nästa ögonblick hade han redan flugit utföre de många trapporna och stod beslutsam, likväl litet gömd, vid husets port. Då hon nu kommit ut på gatan och åter kastade en forskande blick uppåt, då steg han dristigt fram, men skulle säkert endast med en helsning gått förbi henne, om icke hennes brinnande rodnad gifvit honom ett medvetande om sin manliga öfverlägsenhet, och den fällda parasoletten till öfverflöd en anledning att stadna. Till hennes tacksägelse, då han räckte henne denna, svarade han:

»Mamsell Amalia vill njuta af det sköna vädret?»

Kan väl ett dummare sätt finnas att börja en bekantskap, än mer att för första gången tilltala en älskad ung qvinna? Men saken är verklig den, fastän den oerfarna läsarinna kanske icke tror det, att ingen kan bära sig mera dumt åt, än den, som verkligen älskar. Skulle icke Frans i sin nöd hittat på denna fråga, så hade han troligen inom hela sitt vetandes område icke funnit på något annat att anföra. Och det hade här på gatan varit än mera förvirrande. Nu var dock ett fåordigt samtal genast i gång. Ty medan Frans ännu ångrade sin tafatta fråga och än mer obetänksamheten att så der utan alla presentationer, nämna henne vid namn, fann han till sin glada förvåning, att hon icke ens syntes hafva märkt det, utan blott beskedligt och med den bekanta sonora rösten svarade på hans fråga, i det hon höll ett litet loftal öfver den sköna aftonen. Vid dess snabba slut gjorde hon en liten min af att buga till afsked, men den minen var sådan, att han instinktmässigt tog ett par steg framåt gatan åt den sida, dit han visste, att hennes väg förde; och då äfven hon genast vandrade framåt, så insåg han tydligt, att endast faran af att stadna här gjorde henne så orolig. Samma frö till en afskedsscen visade sig, då de hunnit torget, och hon vände sina steg nedåt bron; men Frans förhindrade lyckligt dess utveckling till frukt på

samma sätt som förut. Nu var likväl det svåraste så till vida öfverståndet, att han temligen ledigt kunde anhålla om tillstånd att få ledsaga henne på vandrigen.

Så hade en ny skiftning inträdt, den i kärleken lyckligaste, då hvarje dag är till, blott för att göra mötesstunden så mycket ifrigare efterlångtad, då natten kommer som kallad för att icke låta de lyckliga finna, att denna stund är, men i desto rikare mått erinra, att den varit, då den förra ger oro och längtan, den sednare oro och saknad, och då likväl båda äro ett lif af den ljufvaste ro, hvars pulsslag är den ena flygtiga, svällande stunden.

10

Ty sommaren var schön och ingen af dess ljumma qvällar hade någöndera af de båda håg att försumma den vanliga promenaden. Men veckor förgingo utan något annat möte än detta. Lika många gånger, som dagar förflöto, hade Frans beslutit att tala om sin kärlek. Han lefde nemligen i den lyckliga dubbla illusionen, att de talade om något annat, och att hon icke förstod hans känsla. Ock likväl höll tvekan om hennes genkärlek nu först på att skjuta skott och vexe till. Ty det är icke vissheten utan tviflet, som i kärleken manar fram bekännelsen. Derföre lærer naturen äfven det oskyldigaste qvinnohjerta att väcka detta tvifvel, så snart det närvarande icke mera tillfredsställer. Att Amalia hvarje afton på samma timma, ja ett par gånger litet tidigare visade sig i sitt fönster i den skära hatten, fastän hon sedan icke kunnat begripa, huru Frans gissat till, att hon just då skulle gå ut; att hon icke gjorde någon invändning mot att ledsagas af honom; att vandrigen för hvarje gång på hans bön förlängdes; att hon oförändradt var glad och älskvärd, ända tills skilsmessans stund nalkades, då samtalet småningom tystnade och hennes blick antog uttrycket af en så älskvärd tankfullhet; att sedan vid det läspande godnatt! denna blick var, ja var så oförklarlig – allt detta kunde inga tvifvel väcka. Men då hon begynte komma sednare än vanligt, att förkorta promenaden, emedan hon »omöjligen hade tid att dröja längre,» att yttra ångslan öfver, hvad folket skulle säga, att oftast vara tankfull, så att samtalet afstodnade – då började äfven han blifva tankfull och orolig. Små disharmonier inträdde. Hon blef en afton helt och hållet borta. Han beslöt att den nästa icke mera gå – men gick, och hennes godnatt! förblef ända så kallt. När allt detta inträffade, då hade det fordrats mycken erfarenhet eller ingen kärlek, för att icke tvifla. Att Amalia i denna punkt såg klarare, tillhörde hennes kön. Men äfven hos henne verkade oro öfver deras förhållande; ty hon tänkte allvarligt på, hvad folket skulle säga, och gjorde fruktlösa försök att draga sig tillbaka. Den förra prosaiska omtanken är likaså hennes köns egendom; men den poetiska svagheten delar detta svaga kön med det starka.

20

30

40

(n:o 45)

III.

Så hade denna idyll fortgått, ostörd, okänd af hvarje annan, än de båda, hvilkas hela lif utgjordes af dess veka vexlingar. Men den närmade sig romantikens ålder, och de stilla känslorna blefvo passioner. Om Frans öfvergång från blyg tillbedjare till förklarad älskare är dock föga annat att säga, än att den gjorde ett besök hemma hos den älskade nödvändigt, och att detta första djerfva och öppna åtföljdes af många förstulna, hvilka blefvo allt tätare, ju mera mörker den vikande solen för hvarje gång lemnade att hvila öfver lilla Kyrkogatan i Åbo.

50

Men ett kapitel med en sådan öfverskrift fordrar sin skärskilda förklaring. Nå väl. Ung Amalia var en värnlös flicka, som pröfvade det för en ung qvinna bittra ödet att genom eget arbete sörja för sin

bergning. Hon hade redan ett halft år vistats i Åbo, utan att ega någon bekantskap ens för det mest prosaiska dagliga umgänge, mycket mindre någon anhörig eller eljest förtroligare umgängesvän. Hennes enda hvila från arbetet hade varit kyrkobesöket om söndagen och på vår och sommar en kort vandring utåt stadens ågata. Vid så unga år måste detta lif blifva dystert, och då den känsla, hvilken tillhör samma ålder förenade sig med den utan stöd lemnade qvinnans behof af en deltagande, värnande vän i lifvet, så är det ganska litet att undra öfver, att Frans svärmande, blyga hängifvenhet lätt fann vägen till hennes hjerta.

10

Hennes förnämsta lefnadsomständigheter kände Frans; ty sådant blir icke gerna länge obekant i en småstad. Men han kände icke de många tysta strider, som hon kämpat för hvarje steg, hon icke ryggat tillbaka vid hans allt eldigare enträgenhet. Redan hade hon stunder, då hon bittert ångrade allt, som ledt till det närvarande, och åter andra, då hon icke kunde finna något ondt i tvenne människohjertans hängifvenhet. Hans första besök och hans bekännelse gjorde väl de tårar ljufva, hvilka han aftorkade; men de runno åter bittra, sedan han aflägsnat sig, då de framkallades af åtanken på hennes öfvergifna belägenhet och af den nedtryckande känslan att icke utan ånger kunna förlefvå ögonblick sådane som de nyss flydda. När han sedan genom muntliga böner på de allt sällsyntare spatserfärderna och genom dussintal än vecka än stormande skrivelser bevekta henne att bevilja nya möten, då hade hon allför många fiender till en kall öfverläggning och ett fast beslut att bekämpa, för att icke gifva vika. Snart var det enda, hon tänkte på, världens dom, och hennes enda omsorg blef att för denna afvundsamma verld dölja, hvad som var hennes största glädje. Häri bistod henne allt kraftigare dag för dag den snabbare sjunkande solen. Men en vemodig stämning kunde ifrån denna stund de varmaste försäkringar af Frans icke förjaga ur hennes sinne.

20

30

Lifvet bjuder vexlande öden och med dem förändrade tänkesätt och nya föreställningar om dess lycksalighet. Men i ingen stund är denna så fullt närvarande som i den, då det ännu oförderfvade hjertat i bäfvande hänförelse slår mot ett annat älskande hjerta. Att i qvällens tystnad fruktande för upptäckt ila till detta möte, att lyckligt hinna målet och der slutas till ett bröst, som delar fruktan och sällhet, famnas af ett par vecka armar, hvilka darrande svara till den döfvande omarmningen, att i denna låta hvarje tanke på, hvad som varit och komma skall, försvinna och, endast njutande af stundens tjusning, i den begrafva sitt medvetande, ett sådant ögonblick af en sällhet, som skyr hvarje ord, hvarje vindens fläkt, hvarje dagens stråle, sluter inom sig mera lycksalighet, än hela lifvet bortom dess gräns har att erbjuda. Och huru begära, att den, som engång fattats af detta ögonblicks magt, ännu skulle ega kraft att försaka, att icke åter och åter sträcka handen efter bågaren med den berusande drycken, tills dess sista droppa fuktar den bleknande läppen, och blott en vexlande feber af ånger och saknad häfver det qualda hjertats matta fibrar, – huru tro, att den, som ännu blott smakar af dennas första sötma, skulle ega någon aning om den bitterhet, hvilken gömmer sig på dess botten? Och om äfven detta förutseende vore möjligt, huru hoppas, att den, som ser lifvet i dess sammanträngda fullhet framför sig, skulle ega mera håg att stöta det tillbaka, än den, hvilken pröfvat dess skiften, och hvilken ännu endast förmår skänka en saknadens återblick åt dess skönaste fröjd?

40

50

Också lefde Frans med hela sin själ i det rika lif, som stunden beskärt honom; och att äfven Amalia lät sig deraf hänryckas, derom vittnade

det öfversälla belåtna väsende, som röjde sig i hans uppträdande, i den till ett stolt leende slutna läppen, i ögats glänsande blick och den modigt bekymmerslösa hållningen. Ty sådan återsåg jag honom efter tre månaders frånvaro från staden. Utan att bestämdt kunna ana till den hemlighet, hvilken också han aldrig i ord förrådde, såg jag tydligt, att med honom på denna kort tid en stor förändring föregått. Den förut sällskap älskande och åt studentlivets alla bullersama förströelser hängifna, tycktes nu med ett visst den vises öfverseende skåda ned på allt detta. Han flydde icke umgänget, men han sökte det icke och berördes deraf föga. Han älskade därför icke studierna mera, utan försummade dem hellre helt och hållet, men fördjupade sig deremot ända till glömska af alla förhållanden i poesin och den då här nya Scott'ska romanlitteraturen. Schillers »Kabale und Liebe,» Tegners Axel kom aldrig från hans bord. Och af den förut likgiltiga hade nu blifvit en entusiast för allt det ädla i lifvet, som mäktigast anslår ungdomssinnet – en entusiast i förtroliga ord, ty endast blida stjernor lemna denna ynglingasinnets doft rådrum att i uppfriskande handling kungöra sin tillvaro.

Först lång tid härefter lärde jag känna det närmare af hans förhållanden. Men af en tillfällighet såg jag en gång Amalia och blef åhörare till åtskilliga berättelser, som rörde henne, utan att hvarken jag anade till, hvilken del hon egde i Frans förändrade sinnesstämning, eller berättaren syntes ega någon kunskap om hennes förbindelse med honom.

Det fanns nemligen bland den krets af studenter, till hvilken jag hörde, en ung man, redan kringom tre och tjugu år gammal, en temmeligen förmögen arftagare, hvilken därför var helt och hållet herre öfver sina handlingar. Han var en af dessa klokhetens koryfeer, hvilka i sitt lif aldrig komma till någon varm förirring, emedan deras egoism hindrar dem derifrån, och likväl tillåta sig hvarje afsteg från sedlighetens område, endast det kan ske utan att stöta verdens fördomar – och man vet, att dessa i sådant hänseende lägga ringa vikt på handlingen, men desto större på sättet. Det är, detta slag af människor, det förargligaste att åse, der de afmätt skrida fram med sjelfbelåtenhetens flin kring en mun, hvilken aldrig öppnats till ett obetänksamt ord, men också aldrig till ett varmt och sanningsälskande. Mannen hette von Plattstedt, hade bland ungdomen ingen vän, men fördrogs väl af mängden, emedan han aldrig stötte någon för hufvudet, alltid hade pengar, deltog i alla societetsnöjen och dessutom vid tillfälle visade en välberäknad frikostighet. Man skulle väl förmoda, att den bildade ungdomen, landets hopp, vore fri från lumpna beräkningar, men erfarenheten lärer, att så icke alltid är.

Jemte denne och ett par andra studenter betraktade jag en vacker höstdag ifrån bron den lifliga rörelsen på kajen och i de talrika båtarna ofvanom densamma. Ett ungt fruntimmer, i en enkel, men likväl distinguerad dräkt ådrog sig isynnerhet vår uppmärksamhet genom sin ovanliga skönhet. Ansigtets regelbundna oval, profilens fina teckning, ögonbrynens sirliga bågar, det klara vattnet i de stora mörka ögonen och rika nattsvarta lockar gjorde henne till en modell för bildhuggaren och målaren. Endast de dunkeltrodnande läpparne visade en afvikelse från konsten mått, men deras milda leende gjorde denna oregelbundenhet till ett nytt behag. Ur hela hennes uttryck framlyste en blygsam omedveten oskuld, som äfven intygades af den lifliga rodnad, med hvilken hon aflägsnade sig, då vi gått ned på kajen, och hon märkte sig vara ett föremål för våra nyfikna blickar.

Förrän detta skedde, hade vid vår förtjusning von P. lemnat den svalkande upplysning, att det var Mamsell Amalia, en symamsell, som ännu för ett par veckor sedan bodde der och der vid lilla Kyrkogatan, och försmädligt tillagt, att den fasonerade bruna tibetkappan med det präktiga sidenfodret i kragen väl vore en gåfva af en ung handlande, hvilken bodde i samma hus. Hans underrättelser väckte harmfulla motsägelser, och utan att ana det hade den unga tärnan i vår krets varma försvarare. Men då hon bortgick, nickade äfven belackaren, mot hvilken denna harm vände sig, till afsked, och vi sågo honom på afstånd följa den så skonslöst förtalade.

10

»o: 47»

IV.

Obehagliga underrättelser från hemmet tvingade Frans att hastigt lemna Åbo. Han ville resa ännu samma dag, han erhölet det bref, som medförde dem. Naturligtvis var hans första tanke Amalia och afskedet från henne. Den vanliga försiktigheten måste för denna gång vika, och han skyndade genast till henne. Men hennes dörr var slutet, och ledsen höll han just på att fästa i nyckelhålet ett papper, på hvilket han tecknat »i e. m. kl. 2», då Amalias lätta steg hördes i trappan. Skrämd öfver hans härvaro vid denna tid hade hon knappt hunnit med en lindrig förebråelse till honom tillsluta dörren efter dem båda, då den åter hastigt öppnades, och von Plattberg inträdde.

20

Han hade följt i den unga flickans spår, för att utspana hennes nya bostad och vid tillfälle kunna skryta med denna kunskap; och då han fann den så lämpligt afsides belägen, och ingen bekant syntes till på den tysta gatan, så var frestelsen att söka vinna en så intagande bekantskap alltför stor. Men opåräknadt var det honom säkert att här finna sällskap. Med den ursäkt öfver sitt förmenta misstag, hvilken det första inträdet aftvingade honom, hade han väl kunnat draga sig tillbaka. Men då han igenkände Frans, tycktes all lust dertill vara hos honom försvunnen. Smilande och försmädlig yttrade han sin förvåning men tillika sin glädje öfver detta sammanträffande »i ett så utomordentligt angenämt sällskap.» Af vredens dunkla rodnad öfverdrogos Frans kinder och panna, under det han lät sina blickar pröfvande halka öfver den objudna gästen och stadna på Amalias sköna, icke mindre rodnande anlete. Hans häftiga med en darrning på rösten framförda fråga: »Hvad vill du här?» besvarade v. P. med sitt förra smädande leende och tillade vänd till Amalia en fråga: om tapisseriarbeten kunde fås af hennes vackra händer; han skulle just nu behöft ett sådant o. s. v. Derpå gick han med en lätt ursäkt fram till hennes båge att bese det deröfver uppspända arbetet. Mot denna kalla klokskap var intet att uträtta. Ett ögonblick hade Frans haft för uppsåt att göra sin rätt att här vara ostörd gällande; men svartsjukans orm hade nu sprutat sin etter öfver hans kärleks stilla blomstergård, och han visste ju icke numera, för hvem och för hvad han var färdig att uppträda. Hans belägenhet var af så plågsam art, att han icke kunde uthärda många minuter, och den bedjande blick, med hvilken Amalia följde honom, då han efter en lätt bugning aflägsnade sig, hejdade honom blott ett ögonblick men hade i det nästa förlorat sin magt.

30

40

Och likväl bragte denna hans flykt honom visst icke större ro än hans kvardröjande. Att veta honom, denna smilande samvetslösa klokhetens representant, der inne, och att icke veta, hvad som fört honom dit, blott ana och gissa dertill, upprepadt anklaga och åter ursäkta – detta kunde icke kallas en lycklig tillflykt ur den förra förlägenheten. Han hade i vild fart hastat hem, för att ögonblickligen resa. Men då redan

50

hästen var förespänd, ångrade han sig åter och beslöt att ännu en gång besöka den så varmt älskade, att lemna henne tillfälle till en förklaring, hvars följder han motsåg med vexlande hopp och fruktan. Ty ju mer han tänkte derpå, desto säkrare var han öfvertygad, att von Ps. besök icke kunde vara tillfälligt; och att denne synbarligen så att säga åtföljt Amalia, detta var honom det bittraste och svårast vederlagda bevis. Motbevisen voro också blott hennes öppna tillgifvenhet, och hvad den låtit honom erfara af hennes hjertas art. Men sådana bevis äro i sådana stunder svaga.

- 10 Han hade som sagdt beslutit att besöka Amalia; men äfven detta besök föll sig tungt. Tvenne särkilda gånger var han redan på väg till henne, men vek åter af ifrån den raka stråten och gjorde några extra lofvar kring stadens gator. Ty med hvilken uppsyn skulle han väl återse henne, antingen hon var skyldig eller oskyldig, och huru sedan afgöra, hvilketdera hon vore. Han fruktade för detta afgörande, huru det än utföll; ty oerfaren som han var, sade honom dock en dunkel aning, att han skulle öfvertygas utan att likväl blifva öfvertygad. Och denna aning bedrog icke. När han slutligen kom till Amalia, fann han henne med förgråtna ögon, och redan denna syn afväpnade honom. Han försökte väl att genom en häftig scen återkalla sitt mod, men det var förgäfvets. Redan förrän han hört hennes berättelse om förloppet, låg hon vid hans bröst, och då hon nu beskref: när och hvar fredsstöraren visat sig för henne; huru han förföljt henne hem; huru säkert hennes öfvergifna belägenhet gifvit honom djerfhet nog att följa henne in i huset, i hennes eget rum; huru hon genast efter Frans bortgång med öppna ord visat den objudne på dörren; hvad hon lidit redan den korta stund, Frans var närvarande, och än mer, sedan han aflägsnat sig – då såg Frans i allt endast tillfälligheter och afbad af godt hjerta sina sårande misstankar. Och likväl kände han, att det icke mera var så som
- 20 förr. Han trodde allt, men der fanns ännu något kvar af den väckta oron. Han hade hittills aldrig tänkt på faror för sin kärlek af detta slag. Blotta medvetandet, att de funnos, ingaf nu i den förestående afskedsstunden oro nog. Och dessutom – ja så fanns der nu något i hans kärlek, som ur den för alltid jagat den lugna, ostörda förtröstan. När han härtill ännu gaf Amalia underrättelsen om sin bortresa denna samma afton, så förenade sig äfven med hennes sorg tanken, att Frans gjorde denna resa eller åtminstone påskyndade den af missnöje med, hvad som händt, och tvifvel hade således äfven intagit hennes sinne.

- 30 Omständigheter, sådana de ofta af lumpen art korsa en människas gladaste planer, förlängde Frans frånvaro långt utöfver, hvad han beräknat. Med hvarje dag tilltog hans oro. Ty han hade väl i början mottagit ett par bref, hvilkas adresse af fruntimmershand bragte honom lika mycken förlägenhet, som deras af saknad och tillgifvenhet flödande innehåll vemodig lycka; men han kunde ju icke besvara dem, och de blefvo derföre de enda. Man skulle knappt tro, att den allt uppoffrande kärleken har så svårt att offra ett ögonblicks förlägenhet inför en slugt småleende postförvaltare. Det förhåller sig dock så, att en älskare, som hvarje dag drömmer om sällheten att få gifva sitt lif för
- 40 den älskade, likväl stundom skulle finna det svårt att uppoffra njutningen af sin pipa. Och för Frans blef det äfven platt omöjligt att framställa sig vid postluckan med ett bref till Amalia. Huru mycket lyckligare äro då icke älskande i andra länder, der bref försändas ofrankerade, och der man således endast har af nöden att osedd stoppa in billetdouxen i en låda. Det är sant, älskarinnan får då uppväga de väntade smekande försäkringarne med silfver; men huru gerna skulle
- 50

icke mången uppväga dem med guld? – Dock för att återkomma till Frans – hans resa var flera gånger utsatt till följande vecka, och han hade således ständig anledning att trösta sig öfver den afbrutna brevexlingen, men också ständig anledning till ny oro, ty månad förflöt efter månad under förnyade uppskof. Det har föga någon ung tärna besinnat, hvad det vill säga att vara en förklarad älskare så der vid aderton, nitton år, då man knappt råer om några plåtar, att uppgöra planer för en hel framtid af sällhet, hvilka oupphörligen störas af småaktiga omsorger för morgondagen. Det är i sanning en tragisk anblick att se en sådan älskare sitta der, fördjupad på en gång i de 10
 ljufvaste mest poetiska drömmar och i en prosaisk spekulation öfver, hvilken skräddare lättast kunde lemna honom kredit för en rock, att se honom, som gerna skulle skänka sin tillbedda några dussin solar, med deras planetsystemer, frukta förlägenheten att mellan valsens hvirflar blifva anmodad bjuda henne ett glas limonad. I en belägenhet närmande sig denna sorgliga var den arma Frans. Åtminstone var det bekant, att vid hans afresa från Åbo hans affärer voro på sämre fot än ens en students böra vara. Men orsaken härtill kände ingen.

Under allt detta sam väl den sköna öfvergifna i lårar? Sådan satt hon der mången vinterafton för Frans fantasi vid sin båge, ur stånd att 20
 mera taga ett styng, emedan tårar af saknad fördunklade de sköna ögonen, och derföre lutande det riktlockiga hufvudet i den svällande veka handen, drömmande blott om honom, tvislande på hans redliga hjertas tro, men åter i sköna färger målade återseendets glada stund. Denna nalkades också nu, så snabbt några skrala skjutshästar kunde fortskynda den. Ty efter öfverståndna svårigheter ilade Frans hän på kärlekens vingar, som skalden säger, hvilka dock i sjelfva verket icke buro honom snabbare än något litet utöfver Gästgifvarordningens klara föreskrift. Så hänger sig öfverallt den torra prosan fast vid 30
 människan äfven i hennes mest poetiska stunder. En tillfredställelse hade det dock kunnat skänka vår hjelte, om han kommit att tänka derpå, att enligt samma högöfverhettliga förordning nämnda vingar dock i vårt land hafva en snabbare flygt, än i de flesta andra länder, och att t. ex. i Sverige den mest entusiastiska tillbedjare med dessa kommer hälften långsammar fram mot det efterlängtrade målet.

Det gick således dock framåt, och en dunkel Februariqväll hamnade Frans lyckligt hos Lindströms N:o 2 i det gamla Åbo. Otålig ända till retlighet påskyndade han sina effekters inflyttning i en liten kammare, en af dessa välbekanta med en grön kakelugn på fyrknubbiga trädfötter. Blott en blick i den lilla handspegeln, och redan var han på väg 40
 öfver bron och torget uppåt Nylandsgatan. Små flockar af studenter samlade i den såkallade »studentgropen», der de fordna Tavast-Klöster- och Nylands-gatorna stötte tillsamman, förmädde icke locka honom att stadna ett ögonblick, för att bland dem uppleta någon god vän, hvars återseende skulle fägnat honom. Först när han såg ljussketnet skimra genom förnstergardinen ur den älskades gömda stilla bostad, stadnade han för några ögonblick, sökande att se en skymt af hennes skugga på gardinen. Han såg deraf intet, men han kände huru det ungdomsfriska hjertat hörbart slog sina oroliga slag i hans trogna bröst. Nu hastade han fram i några språng, slet dock vid uppgången till 50
 trappan galoscherna af sina fötter, för att rätt tyst öfverraska den hulda längtande, smög i några lätta steg uppföre och ryckte upp dörren.

Der satt hon verkligen, skön som alltid, hvilande från arbetet – men hon satt vid en ung mans sida med hans arm lätt kastad kring halsen, och handen hvilande i hans – och den unga mannen var denna

klokhetens bekanta representant, von Plattberg.

(no 48)

V.

Med en hastig rörelse unnandrog sig Amalia omfamningen och sprang upp på golfvet. Men hon förmådde icke framföra ett ord, der hon stod ett föremål för Frans af vrede glödande och af smärta dunkla blickar. Endast dessa talade, medan äfven hans läppar voro slutna, stumma. Hon syntes icke kunna uthärda denna blick, ty hon vände bort ansigtet och förde handen till ögonen, likasom för att dölja de frambrutande tårarne. Men detta i stället att göra hans sinne vekt väckte hos honom minnet af allt, hvad han hört och läsit af falska, lockande siréntårar, och han röt fram ett vildt: »bedragerska!» – – »skurk!» sändande vid det sednare en utmaningsblick till v. P., samt störtade ut på dörren.

Det var dagen efter detta uppträde, jag inleddes i förtroendet af Frans förbindelser. Då han inträdde i mitt rum, besvarade han min glädje öfver återseendet knappt med en helsning, utan utbröt i ett vildt tal öfver livvets elände, förstörd själafrid, skurkar och bedragare, och slutade med uppmaningen att vara honom följaktlig till v. P., af hvilken han sade sig hafva att fordra upprättelse för ett nedrigt och skymfande beteende. Förgäfves sökte jag dock utforska, hvaruti detta bestått. Lika förgäfves var hvarje bemödande att afhålla honom från våldsamma tilltag och att lugna hans upprörda sinne. Han var redan i beredskap att än mera uppbragt öfver min kalblodighet ensam begifva sig till sin fiende, då jag nödgades samtycka i hopp att kunna afböja olycka. Dessutom var v. P. en af dem, hvilka man gerna kunde tillönska någon näpst.

Vi infunno oss då en vacker vinterförmiddag i denna sednares för ett studentquarterm serdeles välbelägna och utsmyckade rum. Deras egare anträffades i en högst bekväm ställning på sin soffa, vid pipan och kaffet läsande på en roman, makligt insvept i en brokig schlafrock och med en silfverstickad snedt åtsittande rökmössa på det verldskloka hufvudet – en lyx ända dittills okänd uti de anspråkslösa studentkammarna i Åbo. Sådane småsaker öfva alltid sitt inflytande på människan, och det torde vara säkert, att v. P:s omsorgsfulla välfärd, hans behagliga och bekväma ro, genom kontrasten mot hans uppbragta vedersakares ungdomligt värdslösa yttre och djupt upprörda inre, visst icke bidrog att stämma denne till försonligare känslor. Hans förklaring var kort. Den innehöll, att ingen förklaring öfver anledningen behöfdes, då v. P. väl kände, huru nedrigt hans beteende varit, och icke som hederlig karl kunde vägra en tillfredsställande upprättelse. »Välj ort och vapen,» slutade han, »ännu denna dag.» Han hade dervid nyttjat ordasätt, som borde drifva upp v. P. i eld och lågor.

Men med det vanliga hala leendet yttrade denne blott sin förvåning öfver ett sådant förslag, bedyrade, att han icke kunde erinra sig någonsin hafva gifvit Tit. Frans anledning dertill, antydande, att han väl sjelf kunde hafva att klaga öfver en objuden mellankomst å Frans sida, men att han i sådant icke var så nogräknad – här vexte leendet ända till försmädlighet – och slutade med att artigt bjuda oss plats och pipor. Det vore fäfängt att söka beskrifva det intryck, denna föraktfulla likgiltighet gjorde på Frans, och hvilket endast hans af en blå rodnad svällande ansigte, munnens sprittande ryckningar, och en darrning liknande rörelse i hans armar gäfvo tillkänna. Det är obestriddligt, att en ytterlig vrede, som ännu icke öfvergått till handling, endast gör en människa löjlig. Men Frans lät det icke länge dervid bero. Knappt hade han börjat med att säga ett par ord, syftande derhän att

uttyda v. P:s yttranden som en försonande ursäkt, förrän jag afbröts af Frans. Snabbt hade han ilat fram till v. P., hvilken förgäfves sökte undvika honom, och med sin knutna hand gifvit denne ett slag öfver ansigtet, ögonblickligen derpå ur barmen framtagit en liten puffert och tryckte den i v. Ps. hand. Han skuffade honom så fram till ett vid fönstret stående bord, rusade sjelf tillbaka till dörren, sedan han till min förvåning väpnat äfven sin egen hand med ett dylikt vapen. »Skjut fege!» dundrade han nu och uppslet sina kläder öfver bröstet, för att bereda motståndarens kula en lättare väg till det af sjudande ungdoms-blod öfverfulla hjertat.

10

Kontrasten mellan de båda, der de så stodo, var öfverraskande. På ena sidan den ännu verldsvana hållningen, det om en förtida erfarenhet vittnande ansigtsuttrycket, de bleka kinderna, hvilka på sin höjd röjde ett spår af misshandlingen, den tvungna minen af sårad värdighet, den ansträngda mödan att visa ett öfverlägset lugn i strid med en synbar fruktan, och dertill den vekliga, koketterande morgondrägten; – på den andra endast frisk natur, som bortkastat alla konviniensens band, en smärt men af trotsande mod spänstig gestalt, ett vackert af all ungdomens öppenhet strålände, nu af ohejdad passion förvildadt, men derigenom nästan manligare anlete, omgjutet af rika ljusa i oordning hängande lockar, till hvilket allt den enkla ogenerade studentdräkten bildade en passende infattning – denna kontrast skulle gifvit uppträdet effekt, om det varit föremål för en målares pensel. Dock det var för stormande för att nu kunna med likgiltighet betraktas. »Skjut!» skrek ännu en gång Frans. »Skulle jag begå en sådan dårskap för en usel – –»? sade v. P., och ett drag af det vanliga leendet lade sig öfver hans läppar, i det han sträckte handen mot bordet för att lägga bort pistolen. Men Frans tillät honom hvarken utsäga det för hans kärlek så förnedrande ordet eller fullborda sitt uppsåt, utan afbröt v. Ps. ord och hans rörelse med ett: »Försvara ditt lif usling!» och höjde mot honom sitt vapen. v. P. kastade en förstulen blick åt dörren till nästa rum, men då han syntes öfvertygad om omöjligheten att undfly, gjorde han en rörelse, som jemte den smygande blicken lät mig ana, att han ville gå Frans närmare och hellre förekomma än förekommas. Allt hade gått blixtnabbt, så att jag icke hunnit besluta mig för sättet af en mellankomst; och äfven hade jag hoppats, att v. Ps. räddhåga skulle göra hans anklagares hämndplaner om intet. Men den förres sista ord, det såg jag tydligt, hade drifvit Frans utöfver hvarje möjlighet för besinning, och stundens fara var hotande. Med en hastig rörelse hade jag derföre närmat mig Frans och slog ned hans framsträckta arm. Pistolen brann i detsamma af, knallen satte husets invånare i rörelse, och v. Ps. rop: »mördare, hjälp!» visade dem vägen till hans rum. Några personer inträdde, men under röken, som stigit mot taket, sågo de v. P. ännu hållande pistolen. Frans vapen hade jag tillgripit och gömde det under kappan, hvilken jag i hast svept ikring mig. Med andra handen fattade jag Frans arm, i det jag sade till de inträdande: Herr v. P. öfvar sig på pistoler. Denne gjorde min att förfölja oss och yttrade något om arresting; men det skedde med pistolen i handen, och de förbluffade åskådarena ansågo sin pligt fordra att hejda honom. Under villervallan aflägsnade vi oss. »Han skall icke undgå mig,» mumlade Frans dystert ännu, då vi voro på gatan. Men när han såg mig aftorka den blod, som jag nu först märkte flyta utåt min venstra hand, glömde han allt för ifvern att bringa hjälp. Okunniga om verkan af ett skottsår, som vi båda voro, förestälde vi oss icke annat, än att kulan skulle inträngt i armen.

20

30

40

50

Det var efter detta äfventyr, vi voro tillsammans på mitt rum, der vi snart upptäckt, att såret endast var ett obetydligt skrubbsår, och der Frans småningom än med lifligare färger, än fäordigt hade meddelat mig sin kärleks korta historia. Det var då han på min uppmaning att välja något ädelt mål för sin verksamhet, såsom lättaste medlet att glömma förflutna, svarade: »Gif mitt lif något värde, visa mig ett mål, för hvilket jag kan lefva, lida och strida, och jag vill kasta bort mig sjelf, mina känslor, mina passioner! Gif mig detta mål – – men du kan icke gifva, hvad du sjelf icke eger,» med hvilka ord äfven denna berättelse började. Och hvad kunde väl svaras till hans otåliga ord? Ungdomen, af ju mera ädel art den är, finner ringa tillfredsställelse t. ex. uti utsigten att vinna prostetitel eller statsrådsvärdighet. Den fordrar fritt utrymme att verka för ett mål, som i sig innebär medvetandet att hafva verkat för fädernesland och mensklighet, och oräknad faller mången, emedan han tillhört en trång tid, som icke manat hans svällande kraft till strid och seger. Han har fallit, emedan en ädel ärelystnad låtit honom förbise den gömda och glömda, men ofta svårare strid, entusiasmen har att kämpa med sig sjelf, för att intvinga sig i det närvarandes trånga band och med gladt mod verka för det lilla.

20 (n:o 51)

VI.

Ett år förgick under svåra och sårande förhållanden för Frans. Uppträdet hos v. P. hade vunnit ryktbarhet i staden, troligen icke utan dennes medverkan, och såsom naturligt var i mångfaldigt förändrad form. Följden deraf blef en undersökning inför den disciplinära akademiska myndigheten. En sådan är alltid förstörande för den yngling, den träffar. Redan föreställningen att vara anklagad är för hans sinne alltför upprörande, för att tillåta honom egna sig åt någon sysselsättning, minst åt studiernas. Är dertill hans förbrytelse icke vanärande, så blir han i sin omgifnings ögon en förföljd, hvars omgånge hvar och en söker, och kring honom bildar sig en krets af oroliga och missnöjda, hvilka förlefva sin tid i upphetsande gelag. I närvarande fall förökades deltagandet för Frans genom det allmänna missnöjet med v. Ps. uppförande. Denne blef offentligen insulterad, och undersökningen förlängdes genom nya anklagades indragande i densamma.

Att anledningen till uppträdet allmänt skulle bedömas från dess sämsta sida var i sådane förhållanden gifvet. Hvem skulle väl trott Frans försäkran, att hans kärlek varit svärmande ren, ja så i de aderton årens anda, att han icke ens tänkt sig en framtid för densamma utan i den blott älskat, hvad stunden bjöd det varma hjertat? Kränkt i sitt innersta af det utseende saken fått, och hvilket det varit fäfängt att söka utplåna, slets han mellan hågen att draga sig unnan för all uppmärksamhet och så att säga tvånget af ett dagligt stormande samlif, i hvilket han för stunden begrof det tryckande medvetandet af sin belägenhet.

Men den skulle litet känna människohjertat och, hvad passion är, som ansåge allt detta hafva bort förjaga hans kärlek till Amalia – till henne, som var dessa nedslående förhållandens skyldiga eller oskyldiga upphof. En känsla, sådan som Frans' var, trötts icke deraf, att den har mycket att öfverse och förlåta. Den är dessutom i oändlighet rik på ursäkter. Amalia hade ju icke fått anföra ett ord till försvar. Kanske v. P. nu såsom förr trängt sig in i hennes fristad, och hans djerfhet hade kanske öfverraskat henne just i det ögonblick – då Frans inträdde. Eller i värsta fall: hon hade trott sig öfvergifven, och den erfarne förledarens hycklande försäkringar och kanske frikostiga uppträdande hade insöft

50

henne i förhoppningar för framtiden, kanske lättat det närvarandes betryck. Här funnos otaliga möjligheter – Hon var ju dessutom värlös, lemnad till pris åt hvarje tillfällig olycka, hvilken till och med kunde beröfva henne dagligt bröd, utan råd, utan deltagande. Och han sjelf, Frans, hade ju intet lofvat för hennes framtid, intet gjort för det närvarandes trygghet, hade också intet annat att fordra än fasthet vid en svärmande känsla och vid obetänkta försäkringar.

Det erfordrades derföre blott en svagare stund än de många, för att återföra honom till den svaga, hvilken det ju varit grymt att neka tillfället till en förklaring öfver det förflutna, ja till betygande af sin ånger deröfver, om hon verkligen varit brottslig. Och hvilken qvinna skulle i hennes ställe hafva förjagat den återvändande, äfven om hon haft en bekännelse att göra, som kunnat förjaga honom? Dertill hade fordrats en öfvermenskelig sjelfuppoffring. Hvarföre också förstöra den lycka, som eftersträfvats äfven med fara af förblindelse, kasta dagens ljus öfver det, som den drömmande icke vill upptäcka, gifva en förhållig, sällhetsmördande sanning åt den, hvilken tigger om villans lugn? – Amalia gjorde det icke. Hvem vet, kanske hade hon intet att dölja; ty hennes hjerta hade icke varit en qvinnas, om berättaren af hennes öden kunde omtala, hvad i detsamma föregick. Nog af, innan kort det för Frans umgängeskrets ingen hemlighet, att det fordna förhållandet var återknutet.

Dock om det i sjelfva verket var det fordna, äfven detta kunde ingen säkert veta. Ty med Frans karakter var det icke för hvar och en lätt att intränga i förhållanden sådane som detta. Och ett tyst erkännande af visad omanlig svaghet gör redan hvarje stolt sinne obenäget att låta ens den mest vänskapsfulla blick skåda in uti dem. Det fordna förhållandet kan icke efter sådane uppträden finnas – dessa hafva gjort det till något mer eller mindre. Till något mindre, om blott en slapp försoning inträder, der den ena tviflar på bekvännelsens, den andra på förlåtelsens sanning; till något mer, om det fordnas mål icke mer är det närvarandes, om för detta icke mer fordras ömsesidig blick i en öppen själ, utan blott stundens berusande hängifvenhet för att glömma, för att underhålla det sjelfbedrägeri, hvaraf ömsesidigt behof är förhanden.

Och Frans förändrade lynne och lif gaf anledning att misstänka det sednare alternativet. Det var icke mer den svärmande, tillbakadragna ynglingen, det var den stormande, passionfulla unga mannen. Hans lefnadssätt var en vexling af dyster slutenhet och vild glädje, och äfven i denna uttalade sig ett hån öfver sjelfva glädjen, såsom öfverhufvud hans goda vett nu blixtrade fram i bitande qvicka, men djerfva, det ädla icke mindre än det oädla i lifvet angripande infall. Det var detta ett oroligt samvetes första bemödande att jemna allt, det goda och det onda, en lek under hvilken krafterna stärkas, så att detta samvete snart orubblig och kallt förvärfvar hufvudet ett kraftgenis värdighet.

När slutligen domen föll, som på ett halft år relegerade Frans från Universitetet, var han långt hunnen i liknöjdhet för lifvets skiften. Afskedet glädde väl honom icke, men det smärtade också icke, ehuru han visste intala sig, att det var pligt att visa smärta, Amalia till tröst. Ty hon var tröslös, kanske mest af en anande fruktan för lifvets vreda lotter, ehuru också förhållanden finnas utom den svärmande, intet beräknande kärleken, hvilka genom vanans makt och naturens dunkla maning binda isynnerhet qvinnan.

Händelsen förde henne några dagar efter Frans bortresa i min väg. Hon var schön som förr, men kanske af en vekare schönhet, med mindre glöd på kinderna. Och i blicken gömde sig en älskvärd oskyldig

blygsamhet under de långa ögonhåren. Men hvad som bodde der på djupet, det kunde säkert ingen i den läsa, ty alla förhållanden sade, att denna blick icke alltid talat sanning – eller hade den förskönat äfven den förhatligaste sanning och för en annan blick gjort det svarta hvitt.

(n:o 52)

VII.

Det var en mörk Oktober qväll. Ett fint regn gjorde den tunga dimma, som låg öfver staden, än mera ogenomtränglig, och lyktornas matta sken upplyste blott de närmaste föremålen inom en af den återspeglade dimman begränsad krets. Nu och då hördes dånet af rullande åkdon, och en vagnslykta eller laterna skred här och der spöklikt fram öfver gator och torg. Likasom fruktande försåt smögo spridda vandra-re förbi hvarandra, för ett ögonblick synliga i den ljusa dimkretsen kring lyktorna, men följande ögonblick förvinnande i det omgifvande mörkret.

Då sågs öfver den enda bro, hvilken vid den tiden fanns i Åbo, och hvilken var bättre upplyst, än de tillstötande platserna, en mörk skepnad skrida fram med osäkra steg. Det var en man, som insvept i sin kappa syntes obekymrad öfver det väder, i hvilket han färdades, och de ord, han mumlade mellan tänderna, voro icke yttringar af otålighet öfver detta utan ofrivilliga återljud af hans tysta tankar. Han hade så icke hunnit till halfva bron, förrän från dess motsatta sida hördes röster af tvänne samtalande, och snart skymtade tvenne qvinnoskepnader fram.

Det ovissa lyktskenet tillät mera ana än se, att de båda vandrerskor-na tillhörde de olyckliga förderfvets barn, men detta bekräftades tillräckligt af det djerfva sättet i deras samtal. Den ena af dem stannade, då de mötte den ensama mannen i kappan, och hejdade äfven den andras steg, i det hon sade några begabbande ord. Då bad den andra, hvars stämman var vida vekare och renare, henne komma vidare. Men vid ljudet af denna röst spratt mannen till, kappan gled i detsamma ifrån hans axlar, och han stod der orörlig som en bildstod med magtlöst nedhängande armar och blicken störrande häftad på den sist talandes skymda gestalt. Med en plötslig rörelse hade han i nästa ögonblick fört henne till den nära lyktan och höll våldsamt hennens ansigte mot ljuset.

»Amalia!» hördes oredigt framprässadt öfver hans läppar, i det han hastigt sköt henne ifrån sig. Båda stodo tysta och orörliga. Tryckande den vida shavl, hon bar öfver huvudet, mot sitt ansigte ville Amalia nu gå, men hennes furielika följeslagarinna hindrade henne, i det hon hånande sade:

Gammal bekantskap! Nå så hedra då bekantskapen med någon artig gåfva! – Hon sträckte mot honom handen.

»Olyckliga, jag har intet att gifva,» svarade han, tilläggande ett befallande, men med osäker och darrande röst uttaladt: »Bort härifrån, bort!» samt en afvisande åtbörd.

Det var Frans, som efter en skilsmessa af fem år så återsåg den fordom älskade. Han hade sedan de skildes varit ett år från Åbo, och vid hans återkomst dit var Amalia försvunnen. Han hörde någon gång nämnas, att hon skulle funnits i Helsingfors, men icke ofta hyste han ens någon önskan att lära känna hennes öden. Beskrifningen på dessa skulle kanske också blifva den vanliga. Värnlöshet och nöd, kanske äfven uppoffrande kärlek, skönhet och vanlig fäfånga, sedan lättsinne och begär att lysa öfver alla i samma fördömelse, öfver andra af könet, för att hämnas af sed och lag gifna företräden, vidare qvinnans renaste

lycka förvandlad i olycka, emedan öfvergifvenheten och näringsomsorgen gjort den dertill, slutligen dödens hand ett lyckans verktyg, och den befriade fortgående på den hastigt sluttande banan. Denna väg är så många olyckligas, dem föraktet brännmärker, men hvilkas hemliga historia väl kunde väcka medlidande.

Tiden, som utplånar allt, hade förvisat Amalias bild väl icke ur hans minne, men ur hans åtanke. Sjelf hade han ännu gjort ett raskt försök att lyfta sig upp till ett verksamt lif. Han var sedan tre år tillbaka praktiserande Jurist. Hans goda kunskaper och förmåga vunno erkännande, men hans bittert stämda lynne hindrade hans fortkomst, och det oregelbundna lefnadssätt, hvari en del af studenttiden inledt honom, förde nu långsamt men säkert mot en dyster framtid. Medvetande häraf hade han vänjt sig att betrakta sitt lif såsom till spillo gifvet. Det gaf ju honom ingen annan glädje än glömskans af det närvarande, och han sökte den vexlande i musiken eller i det vilda lefvernet, efter hvilket uppvaknandets stunder blefvo allt mer och mer förfärliga. Det var en förirring, som hade brutit hela hans själskraft, emedan han ovetande med hela sin själ hade hängifvit sig åt den; äfven han hade drömt, den renaste varmaste dröm ett ynglingasinne drömmer, men icke såsom mängden vid uppvaknandet funnit blott lifvets vanliga prosa, utan det bittraste af dess verklighet – brottet och ångern.

Så stodo de båda mot hvarandra. Icke ett ord gick öfver Amalias läppar, men våldsamma snyftningar förrådde, att ännu icke allt ädelt försvunnit ur det bröst, som så ofta ljugit med lånade känslor. Frans lutade sig skakad af sinnesrörelse såsom af en frossa mot brons barriäre. Plötsligt sjönk han tillhoppa och försvann, och de båda hörde ljudet af den fallande kroppen från åns grumliga vatten.

»Hjelp!» skrek med sönderslitande ton Amalia, men ledsagarinnan lade handen öfver den olyckligas mun. »Tyst, skynda», sade hon »man kommer och fängelset väntar oss». Hon släpade henne med sig, i det hon upptog Frans kappa, hvilken hon kastade öfver hennes hufvud och axlar. Båda försvunno.

Det skrälände ljudet af ett åkdon hade skrämt den försiktiga. En ensitsig chaise körde upp på bron. Den bakpå sittande betjenten hördes med någon oro säga: »Ett nödrop var det, kanske föll någon i ån». – En suput, ett bästa han kunde göra! – svarade hans herre kallt och gaf hästen ett piskslag. Det var v. Ps. röst. Han återvände just nu ifrån visite hos chefen för det verk, vid hvilket han tjente, glad öfver den artiga lyckönskan till snar befordran, dennes älskvärda unga fru hade gjort honom. Han hade af det halfqväfdä nödroppet blifvit störd i sina tankar på framtida ordnar och titlar, och denna framtid har icke bedragit hans förhoppningar.

Kort efter den första befordran, förrän ännu någon orden infunnit sig, förde han en dag protokollet vid en session i Hofrätten öfver ett hemstäldt mål: angående Amalia V. och Josefina Larsson, anklagade för delaktighet i mordet på Extranotarien Frans Theodor S-g. till hvilken gerning väl ingendera, i anseende till bristande bevisning, kunnat lagligen förvinnas, men dock i anseende till flera bindande skäl och omständigheter, hvaribland förnämligast den, att den sistnämnda innehaft den aflidnas kappa, och på grund af den förras tvetalan angående förloppet af deras möte med samma aflidne, båda, såsom äfven försvarslösa och för ett ostadigt lefverne kända, af Rådstufvu Rätten blifvit fällda att förpassas till Kronospinhuset i Villmanstrand, för att till bekännelse förmås; hvarjemte likväl blifvit anmäldt, att Amalia V., sedan domen fallit, aflidit i fängelset.

För v. P. medförde denna händelse ingen annan ledsnad än en bitande påminnelse om fordna tider af en bland hans tjenstekamrater, men hvilken erinran v. P. med fullkomlig verldsmanmanna takt slog unnan genom ett lyckligt skämt, ett skämt, som blott stadfästade hans öfvertygelse om sin egen snillrikhet.

10 **153 BÖRA SKOLBÖCKER ANTAGAS TILL BE-
GAGNANDE, FÖRRÄN DE ÄRO GENOM TRYCK
OFFENTLIGGJORDA?**

Saima n:o 44 31.X 1844

Man måste hafva en lika ringa tanka om en skolboks inflytande, som stor förtröstan till lättheten att pröfva dess duglighet, för att såsom Borgå Tidning anse denna pröfning kunna föregå bokens utgifvande från trycket.

20 Vore det nu så lätt att afgöra öfver en läroboks duglighet, så måste det väl förefalla underligt, att så få skolböcker förmå vinna något större och långvarigare förtroende. Ty det bör väl lyckas för de flesta författare att få deras arbeten underkastade en eller flera sakkunniga mäns omdöme. Få skribenter torde också underlåtit att vidtaga en sådan utväg, för att derigenom komma till bestämd öfvertygelse angående det ifrågavarande arbetets duglighet. Isynnerhet blir detta nödvändigt, så snart Förf. sjelf är tveksam, huruvida ändamålet med dess utgifvande kan vinnas. Vid skolböckers utgifvande är detta ändamål bokens antagande till bruk vid skolorna. Härom kan väl åter ingen författare vara fullkomligt säker.

30 Men hvarje skrifts framgång kan visa sig oberoende af en sådan föregående granskning, och litteraturen har framförallt att uppvisa otaliga prof på läroböcker, hvilka med mycken pomp blifvit antagna för skolan, men helt hastigt åter förkastade. Ty likasom det för författandet af en god skolbok är nödigt, att författaren sjelf lagt hand vid undervisning, och just i den del deraf, hans bok omfattar, så kan också ingen annan väg finnas för en säker granskning, än den under lärareyrket vunna erfarenhetens. Man skulle kanske tycka, att en lärare, som eger erfarenhet i sitt yrke, nu äfven lätt bör kunna afgöra öfver den ena eller andra lärobokens lämplighet, utan att särskildt hafva pröfvat densamma vid undervisningen. Det faller dock lätt i
40 ögonen, att om så vore, så skulle äfven nämnda lärare sjelf vara den bästa författare till den ifrågavarande läroboken. Men det förhåller sig icke alltid så. Det är nemligen en annan sak att afgöra öfver, hvad som icke duger i en förhandenvarande lärobok, än att sammanskrifva en sådan, så att den icke blir föremål för dylika anmärkningar. Till det förra fordras endast godt nit uti undervisningen i förening med vanlig kunskap.

Att bedöma en skolbok blott på grund af studium, förutsätter redan samma förmåga, att för hvarje särskildt fall tänka sig in i lärjungens föreställningssätt, hvilken äfven tillhör författaren; då deremot svårigheten att meddela lärjungen den begagnade lärobokens innehåll, de
50 misstag, till hvilka han föres af detta, undervisningens större eller mindre frukter, bedömda efter en längre tids förlopp, oafvisligen föra läraren till kannedom af den begagnade lärobokens brister och förde-
lar.

Är det nu för skolläraren omöjligt att utan en erfarenhet af detta slag